

3. Акцентувати увагу науковців, докторантів, аспірантів Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, інших наукових установ, вищих навчальних закладів юридичного та державно-управлінського профілю на пріоритетності проблематики контролю в наукових дослідженнях з юридичних наук і науки державного управління.

4. З огляду на значення правового регулювання контрольної діяльності в Україні та необхідності її вдосконалення ініціювати розробку та прийняття Закону «Про контроль в Україні».

5. Учасникам і виконавцям науково-дослідної теми «Конституційно-правове забезпечення та європейські стандарти контролю у сфері діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування», що здійснюється в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України, підготувати та надіслати до центральних органів державної влади наукову аналітичну доповідь «Контроль за діяльністю органів публічної влади: національний досвід та міжнародні стандарти».

6. За наслідками роботи науково-практичної конференції «Конституційно-правове забезпечення та європейські стандарти контролю у сфері діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування» публікувати її матеріали окремим збірником.

7. Забезпечити висвітлення та популяризацію матеріалів і рекомендацій науково-практичної конференції «Конституційно-правове забезпечення та європейські стандарти контролю у сфері діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування» у засобах масової інформації.

Т. І. БОНДАРУК,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ «ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ І ГРОМАДСЬКІ РУХИ В ПЕРЕХІДНИХ СУСПІЛЬСТВАХ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ»

Роль політичних партій і громадських рухів у демократичних суспільствах є ключовою. Вона значно підсилюється в умовах суспільних зрушень, особливо тих, які носять цивілізаційний характер. Цей фактор був визначальним у підготовці і проведенні міжнародного круглого столу «*Політичні партії і громадські рухи в перехідних суспільствах: політико-правовий та історико-правовий аспекти*», який відбувся 29 березня 2018 року в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України у співпраці з Інститутом історії і міжнародних відносин Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині (Польща).

У своєму вітальному слові директор Інституту академік *Ю. С.Шемшученко* відзначив, що проблема політичних партій і громадських рухів у перехідних

суспільствах є актуальною для всіх постсоціалістичних країн, при чому перехідний період може бути доволі значним. Це дає різноманітний матеріал як для історико-правових, так і для політико-правових досліджень.

Вітаючи представника Польщі, наголосив, що досвід Польщі як країни-сусідки, яка першою вступила в період трансформації кінця ХХ століття, пов'язаних з розвалом Радянського Союзу, є важливим для України. Особливо це стосується реформаційних процесів у правовій сфері, зокрема у виборчій системі, у сфері функціонування представницьких органів і політичної системи загалом.

Конче важливим є і запропонований для обговорення «подвійний аспект»: увага приділяється як політичним партіям, так і громадським рухам.

У пошуках шляхів вирішення цих проблем важливим є історичний досвід. Звертання до проблем правового регулювання у період Української революції 1917–1921 рр. безумовно надасть необхідний історичний контекст сучасним викликам і реаліям.

Фахове розроблення важливих теоретичних питань має слугувати розбудові політичної системи і утвердженню правової держави в Україні.

З подяки за прекрасну книгу*, яка є свідченням тривалості плідних наукових контактів з Вармінсько-Мазурським університетом м. Ольштин (Польща) розпочав своє вітальне слово заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України *О.М.Скрпнюк*. Він коротко охарактеризував основні риси та особливості партійного будівництва. Зокрема зазначив, що попри наявність 352 політичних зареєстрованих партій, жодна з них у своєму розвитку не прийшла три класичні ступені і, відповідно, не є сучасною загальнонаціональною партією за європейськими мірками, наголосив, що наразі немає підстав переконливо стверджувати про реальний і відчутний вклад нині існуючих партій в український державотворчий процес.

Зазначив, що попри те, що У ХХІ столітті в Україні відбувається формування політичних партій, головною особливістю яких є захист і представлення вузькогрупових інтересів, це партії з яскраво вираженим персоніфікованим лідерством та клієнтально-олігархічним характером, помітні ознаки створення ефективної партійної системи з присутністю в ній прогресивними ідеологічними національно- та державотворчо-орієнтованих спектрів.

Схожість сучасних суспільних процесів в Україні з подіями 100-річної давнини зумовлює звертання до історико-правового досвіду доби української революції 1917–1921 рр.

Все зазначене свідчить про актуальність нашого круглого столу, всім учасникам якого я бажаю результативної і плідної роботи.

З доповіддю *Громадські організації аналітично-прогностичного спрямування та їхня роль у суспільно-політичному розвитку України*

* Йдеться про книгу: *Ukraina 25 lat na drodze niepodległości*, red. Paweł Pietnoczka, Henryk Stroński, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Olsztyn, 2017, яка була видана за результатами конференції, проведеної в м. Ольштин, спільно Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

виступив провідний науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, доктор політичних наук, професор *В. П. Горбатенко*, який наголосив, що в сучасних умовах світового суспільно-політичного розвитку, як відповідь на виклики глобалізації, відбувається процес зміцнення громадського сектору. Цей процес не оминув і Україну, де в останнє десятиліття спостерігається динамічний розвиток громадянського суспільства. Однією з ознак цього процесу є зміна ставлення українців до власного майбутнього, про що свідчить виникнення й діяльність численних інформаційно-аналітичних, експертних та консалтингових центрів, розвивається важливий науково-освітній напрям (субдисципліна) як «політичний аналіз і прогнозування», орієнтований на свідомий, цілеспрямований, скоординований процес вивчення політичних обставин, подій, тенденцій. Наголосив на негативних тенденціях, серед яких обґрунтування і популяризація позицій замовників; такими громадськими структурами, відсутність замовлень на аналітичні дослідження від державних органів тощо. Для того, щоб проілюструвати виявлену тенденцію доповідач охарактеризував деякі громадсько-політичні структури, що опікуються проблематикою майбутнього.

П. Петночка, асистуючий професор Інституту історії і міжнародних відносин Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині (Польща), PhD, виголосив доповідь *Питання зовнішньої політики в програмних документах політичних партій України та Польщі*, у якій зазначив, що аналіз відповідних положень у програмах тих політичних сил, які з успіхом подолали виборчий бар'єр в останніх парламентських виборах, що проводилися в Україні та Польщі, дає можливість зрозуміти основні вектори розвитку міжнародної політики наших країн.

Стосовно України увагу було зосереджено на виборчих пропозиціях політичних партій, які подолали виборчий бар'єр під час виборів до Верховної Ради України в 2014 р., тобто Політичної партії «Народний фронт», Партії «Блок Петра Порошенка», Політичної партії «Об'єднання «Самопоміч», Політичної партії «Опозиційний блок», Радикальної партії Олега Ляшка та Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина».

Натомість щодо Польщі проаналізовано програмні документи тих політичних сил, які увійшли до Сейму Республіки Польща – нижньої палати парламенту, внаслідок виборів 2015 року, тобто Права і справедливості, Громадянської платформи, Кукізі'15, Сучасної Ришарда Петру та Польської народної партії.

О. В. Кукуруз, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат політичних наук в доповіді *Форми впливу політичних партій на формування політики і права в сучасній Україні* наголосила, що в період суспільної трансформації ієсть і ефективність політичних рішень і правових актів значною мірою залежить від суб'єктів, які формують нові правила відносин у суспільстві. Їх світогляд, знання, мотиваційні установки впливають на рівень розвитку держави. Реальний вплив політичних партій на політику і правотворення в державі можна з'ясувати за допомогою ряду методик, кожна з яких має свої недоліки і переваги. Також доповідачка приділила увагу такій формі впливу політичних суб'єктів одних на одних, на суспільство, на формування політики і правотворення як політична

гра, констатувала, що форми впливу самі по собі є нейтральними. Все залежить від того, хто і з якою метою їх використовує.

У своїй доповіді *Концепції вітчизняної державності українських політичних партій доби Української революції 1917–1921 рр.* старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, доцент І. В. Музика прийшла до висновку про те, що доба української революції характеризувалася: 1) активним партієтворенням та утворенням багатопартійної системи (про що свідчить склад державних органів та органів самоврядування, а також відповідні дані, які широко відомі з наукових досліджень), яка була згорнута більшовиками насильницьким шляхом; 2) існуванням трьох основних політико-правових парадигм української державності: самостійної української держави, побудованої на принципі народоладдя у розуміння влади всього народу; самостійної української держави, як диктатури робітничого класу і селянства; складової Росії (як автономної чи федеративної одиниці).

Окрім цього констатувала, що тодішні українські політичні партії були ідеологічними партіями й концепції української державності вибудовували відповідно до свого бачення організації суспільства та ієрархії цінностей (національних, класових, соціальних тощо). Водночас, значний вплив на діяльність і цілі сприяла трансформація поняття «народ», яка відбувалася у правосвідомості політичної еліти, та детермінувала шляхи вирішення ключового питання влади – її суб'єкта і джерела.

А Ю. Іванова, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник у доповіді *Правові та неправові регулятори у перехідних суспільствах (з досвіду Української революції 1917–1921 рр.)* зазначила, що у перехідних державах є характерними дві крайні ситуації. З одного боку йдеться про часткову втрату державною владою контролю над суспільними відносинами. Відсутність державного регулювання в сферах, традиційно регульованих у суспільстві призводить до заповнення цієї лакуни та повернення до самоврядних форм регулювання. Такого роду засоби можуть бути правовими, це може бути використання звичаїв, або застосування норм іншими, аніж держава, суб'єктом. У правозастосовному процесі активну участь беруть мілітаристські утворення чи угруповання, деякі з яких навіть мають свої квазісудові органи. Загалом відбувається заміщення державної влади суспільством та суспільними регуляторами, які часто можуть бути неправовими. Наскільки застосування їх відповідатиме нормам права, залежить від конкретного суб'єкта застосування та рівня його правової культури чи правового нігілізму. З іншого боку, будь-яка система прагне рівноваги і в намаганні повернути чи утримати владні повноваження державна влада вдається до застосування жорсткіших методів управління аж до неправових.

Отже, в перехідних суспільствах основним викликом виявляється навіть не утворення нового права, а його забезпечення та легітимність. Водночас, перехідні стани часто є лакмусовим папірцем для суспільства, а проблеми, пов'язані з його трансформацією, є лише його власними «автоімунними» проблемами у гіпертрофованому вигляді.

Модератор круглого столу, завідувач відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, професор *І. Б. Усенко*, зробив *Деякі зауваги у контексті доповідей*, зокрема про те, що Революція гідності (2014 р.) на тлі загальної кризи старого державного апарату сприяла активізації громадського руху, деякі структури якого успішно перебирали на себе державні функції. Очевидно, прийшов час для переосмислення на теоретичному рівні місця і ролі держави і громадських організацій та їх балансу в українському соціумі.

Власне, до цього може долучитися аналітичне «крило» громадських організацій, які, безумовно, є важливим компонентом громадянського суспільства загалом. Водночас сьогодні існує багато центрів, які претендують на експертні функції, але не можуть забезпечити достатній рівень фаховості. З одного боку, участь громадськості в державному житті слід вітати, як і її вплив на законотворення. З іншого боку, має бути встановлений жорсткий фаховий контроль за відповідністю витворених у результаті громадської діяльності документів і форм її участі в здійсненні публічних функцій.

Після заслуховування доповідей відбулася дискусія, участь у якій взяли участь В. П. Горбатенко, П. Петночка, І. Б. Усенко, О. В. Кукуруз, А. І. Іванова, Т. І. Бондарук.

Матеріали круглого столу були видані (К., 2018) та оприлюднені на сайті НБУВ в інформаційному ресурсі «Наукова електронна бібліотека» у відкритому доступі.

А. Ю. ІВАНОВА,
*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

XXXVIII МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-ПРАВОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ЗАХІДНІ І СХІДНІ ТРАДИЦІЇ ТА ВПЛИВИ В ІСТОРІЇ ПРАВА, ДЕРЖАВИ І ЮРИДИЧНОЇ ДУМКИ»

Традиційно навесні під егідою Міжнародної асоціації істориків права (МАІП) відбулася XXXVIII Міжнародна історико-правова конференція, що об'єднала провідних істориків права з різних регіонів України і світу. Основною проблематикою заходу було визначено актуальну тему, особливо важливу для історії українського права, що діє на транскордонних територіях, або територіях пограниччя – «Західні і східні традиції та впливи в історії права, держави і юридичної думки».

Співорганізаторами форуму стали давні партнери – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та Секція історії держави і права Наукової ради НАН України по координації фундаментальних правових досліджень. До них цього разу долучилася приймаюча сторона – Вінницький національний аграрний університет.